

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΑΡΧΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗ ΜΠΡΟΥΤΑΡΗ, ΓΙΑ ΤΟΝ
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΡΙΑΡΑ (1906-2014)

ΜΑΝΟΛΗΣ ΚΡΙΑΡΑΣ (1906-2014)

Ο ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΩΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Η απώλεια του Μανόλη Κριαρά είναι απώλεια για τον ακαδημαϊκό και τον εκπαιδευτικό βίο, αλλά είναι απώλεια και για τη Θεσσαλονίκη. Και τούτο όχι μόνον γιατί εδώ έζησε ο Κριαράς 64 από τα 108 χρόνια του, δηλαδή το 60% της ζωής του. (Μικρότερα μερίδια διεκδικούν ο γενέθλιος Πειραιάς, η Μήλος των παιδικών χρόνων, και τα Χανιά της νεότητας, — και φυσικά και η Αθήνα, των πανεπιστημιακών σπουδών και της πρώτης φάσης της ακαδημαϊκής του σταδιοδρομίας.)

Ισχυρίζομαι όμως ότι ο Κριαράς, καίτοι Κρητικός στην καταγωγή, και πολύ περήφανος για αυτό (ως το τέλος σκάλιζε τα γενεαλογικά του και έγραφε) **είναι Θεσσαλονικιός**. Στα άλλα μέρη έζησε υποχρεωτικά — στη Θεσσαλονίκη, από επιλογή, όταν ήρθε το 1950 καταλαμβάνοντας την έδρα της Μεσαιωνικής Φιλολογίας.

Ερχόμενος βρήκε μια Θεσσαλονίκη σε έντονη ανάπτυξη. Πρώτ' απ' όλα, το πανεπιστήμιο το ίδιο επεκτεινόταν ραγδαία: αν σήμερα διαθέτει 45 τμήματα, από τις πέντε-έξι βασικές σχολές που είχε από ιδρύσεώς του, το οφείλει **και** στον υπερβάλλοντα οργανωτικό ζήλο που επέδειξαν οι πρώτες γενιές καθηγητών. Έπειτα, η πόλη:

Θυμίζω πολύ συνοπτικά: σε κορυφαίους συναδέλφους του Κριαρά καθηγητές της Φιλοσοφικής οφείλονται θεσμοί της πόλης όπως: η «Τέχνη» (Λίνος Πολίτης), η «Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών» (Στ. Κυριακίδης)· σε πανεπιστημιακούς αρχαιολόγους οι πανεπιστημιακές ανασκαφές (Γ. Μπακαλάκης, Μ. Ανδρόνικος) και η αναστήλωση και μελέτη των βυζαντινών εκκλησιών (Ξυγγόπουλος και Πελεκανίδης). Η εποπτεία του Πειραματικού Σχολείου, απ' όπου σαν από έναν άλλο δούρειο ίππο, ξεπήδησαν σημαίνουσες προσωπικότητες του εθνικού βίου. Σε καθηγητές άλλων σχολών, οφείλεται μέρος του κτηριακού προγράμματος της πανεπιστημιούπολης και της πόλης, με πιο πρόσφατο, το Μέγαρο Μουσικής (Δ. Φατούρος). (Και η εικόνα αυτή είναι πολύ λειψή)

Ερωτώμενος πρόσφατα γιατί διάλεξε να μείνει τόσα χρόνια στη Θεσσαλονίκη —ακόμη και μετά τη συνταξιοδότησή του, απάντησε ο Κριαράς: «για την πνευματική της ζωή». Πράγματι, σε μια πόλη που (παρά τον αποδεκατισμό του σημαντικού προοδευτικού εβραϊκού στοιχείου και την, λόγω Ψυχρού Πολέμου, απομόνωσή της από τη Βαλκανική ενδοχώρα) έσφυζε από ζωή, ο κοινωνικά μάλλον εσωστρεφής Μανόλης Κριαράς που

θεοποίησε την εργασία, βρήκε λογοτεχνική ζωή με δικό της χαρακτήρα (μιλάμε για τη «σχολή της Θεσσαλονίκης»), αλλά και καλλιτεχνική ζωή και σπουδαία τυπογραφεία. Συνδέθηκε με σημαντικούς λογίους και ποιητές, σαν τον Βαρβιτσιώτη και τον Βαφόπουλο, και όχι μόνον: δημιούργησε το φιλολογικό κύκλο «Ευστάθιος» για τη μελέτη των βυζαντινών συγγραφέων· συνέβαλε αποφασιστικά στην ίδρυση του «Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών»· συμμετείχε στο ΔΣ και στο θεμελιακό έργο του «Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών» που ίδρυσε ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης· συνέβαλε στο έργο του Συνδέσμου Αποφοίτων της Φιλοσοφικής Σχολής «Ο Φιλολόγος».

Φύση αυστηρά μεθοδική και οργανωτική, οργάνωσε και διηύθυνε από το 1956 ως το 1997 (που παρέδωσε τη σκυτάλη στο Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας και το Λεξικό στον καθηγητή Γιάννη Καζάζη), το Λεξικογραφικό Εργαστήρι για τη σύνταξη του περίφημου «Λεξικού της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημόδους Γραμματείας 1100-1669». Η μεσαιωνική ελληνική, το γερό αυτό αγκωνάρι της Νεοελληνικής Γλώσσας, δεν διέθετε επιστημονικό λεξικό, και η επιστημονική κοινότητα στηριζόταν στο λατινιστί γραμμένο Μεσαιωνικό Λεξικό του Du Cange (1688). Ο Κριαράς ξαναέφερε στην επιφάνεια την τόσο γόνιμη αυτή φάση της ελληνικής γλώσσας, με τις γλωσσικές του ανασκαφές στα πολύτιμα αλλά αγνοημένα κείμενα των αιώνων αυτών, εκπαίδευσε και εξειδίκευσε φιλόλογους και τους έκανε λεξικογράφους πάνω στα χνάρια του φροντιστηρίου του Μονάχου που διηύθυνε ο δάσκαλός του μέγας Βυζαντινολόγος Karl Krumbacher, και όχι μόνον κατάφερε να εκδώσει 14 τόμους, αλλά έβγαλε και τους περισσότερους ακαδημαϊκούς δασκάλους του πεδίου — κοντά του μαθήτευσαν και ξένοι (διαπρεπείς αργότερα) ελληνοιστές. Το λεξικό αυτό συγκέντρωσε 300 βιβλιοκρισίες και παρουσιάσεις και τιμήθηκε με διεθνή βραβεία.

Μετά τη Μεταπολίτευση και την επίσημη καθιέρωση της Δημοτικής, ο Κριαράς αφιέρωσε σαράντα χρόνια στο κήρυγμα του Δημοτικισμού, όργωσε τη χώρα μιλώντας εμπνευσμένα και κυρίως γράφοντας, γράφοντας ακατάπαυστα. Πρότεινε και καθιερώθηκε και ένα απλό σύστημα μονοτονικής γραφής.

Ο Κριαράς —που έφτασε με όνειρα σ' αυτή την φιλοπρόοδη πόλη με το Πανεπιστήμιο προπύργιο του Δημοτικιστικού Κινήματος— έκανε με τη σειρά του τη βυζαντινή πόλη πόλο έλξης και σημείο αναφοράς για τις βυζαντινές και νεοελληνικές σπουδές.

Έζησε πάντα ασκητικά. Ούτε μετακινήθηκε ποτέ από την κατοικία του, στην ιστορική πολυκατοικία: Αγγελάκη 1, απέναντι από την Έκθεση, όπως και άλλοι καθηγητές —τρεις από αυτούς, ο Λίνος Πολίτης, ο Ι Θ Κακριδής και ο Στυλιανός Καψωμένος, ανήκαν στην ίδια, την ιστορική Φιλοσοφική Σχολή. Με το πλήρωμα του χρόνου, μαζί με τις επιτυχίες, ήρθαν και η αναγνώριση και οι τιμές: αφιερωματικοί τόμοι, παράσημα της πολιτείας, διακρίσεις από ελληνικά και ξένα ιδρύματα και ακαδημίες. Ο Δήμος Χανίων του επιφύλασσε την τελευταία: ως τόπο τελευταίας κατοικίας, του χορήγησε τιμητικά θέση στο Ακρωτήρι των Χανίων, όπου και οι τάφοι των Βενιζέλων.

Γι' αυτό ισχυρίζομαι ότι η σχέση του Κριαρά με την πόλη της Θεσσαλονίκης υπήρξε πρότυπη: εκείνος στήριξε τις αναπτυξιακές της πρωτοβουλίες, με πρωτοπόρες δικές του εμπνεύσεις, και μέσα από την πανεπιστημιακή και την άλλη του πανελλήνιας εμβέλειας διδασκαλία, ανέδειξε το «πνευματικό της πρόσωπο» (η φράση δική του). Και εκείνη

ανταποκρίθηκε: τον αντάμειψε με την αγάπη των ανθρώπων, των μνημείων και της φύσης — όλα αυτά που συνθέτουν τη μαγεία της πόλης.

Συνοψίζοντας: σε πνευματικούς ανθρώπους σαν τον Μανόλη Κριαρά οφείλεται εν πολλοίς το ότι το πανεπιστήμιο αυτό πέτυχε να στηρίξει τις ελπίδες που είχε εναποθέσει σ' αυτό η πολιτική ηγεσία της εποχής για την ομαλή ενσωμάτωση των παλαιών και νέων πληθυσμών που συνέρρευσαν στη προσφυγομάνα πόλη, για τη γλωσσική τους παιδεία και για την παραγωγή των επαγγελματικών τάξεων που απαιτούσε ο τόπος για την ανάπτυξή του. Πέτυχε και αυτός, πέτυχε και η πόλη. Αποστολή εξετελέσθη.